

"הייתה כלואה בדירה במשך 14 שנה"; הנשים שמנצחות את הזנות בת"א

המכללה החברתית שהקימו הפמיניסטיות איריס לוי שטרן וטל גרנות בתל אביב היא קרש ההצלה האחרון של נשים העוסקות בזנות. בריאיון משותף הן מספרות על המאמץ הסיזיפי להציל את הנשים ולשלבן במעגל העבודה במסגרת קורסי הכנה לחיים

27.04.16, 07:44

ממרחק זו נראית כמו השתלמות מקצועית נורמטיבית לחלוטין לנשים בתחום האופנה: ההרצאות, ההסברים, ההנהונים, ההדגמות, הניסיונות, חיוכי המבוכה שלאחר הכישלונות, מבטי הניצחון שלאחר ההצלחות. אבל במבט קרוב וחודר מזה מתברר, לצער העולם כולו ובייחוד לצערן של המשתתפות בקורס, כי שום דבר ואף לא אחת בקבוצה הזאת לא נורמטיביים, מלבד הרצון האדיר של המשתתפות — להפוך לכאלה. אבל עד שזה יקרה גם המורים וגם הסטודנטיות ידעו היטב שבסופן של שלוש שעות, שהן כמו אוויר לנשימה בעבורן, הן שבות למקום הנורא שממנו הגיעו לכאן, אם לא לגרוע מזה — הזנות.

"היה ברור לנו שחלק מהסטודנטיות שלנו שבות גם לעבודתן אחרי השיעורים במכללה", אומרת פעילת השטח הפמיניסטית הוותיקה איריס שטרן לוי, "אבל זה לא ריפה את רוחנו. אנחנו מקבלות אותן כמו שהן, עם הבחירות שהן עושות ובקצב שלהן. העובדה שהן מוכנות להגיע וללמוד אצלנו כבר אומרת מבחינתנו שהן מוכנות לעשות את השינוי בחייהן וזה מה שחשוב. אנחנו פותחות להן פתח. מתי הן יעברו בו, זו כבר הבחירה שלהן."

שטרן לוי וגרנות. "חשוב שנגרום להן לצאת מהעולם הנורא הזה שבו הן חיות" (צילום: תומי הרפז)

ולנשים העובדות בזנות כל חייהן הבחירה קשה ולעיתים אף בלתי אפשרית. לפני כשלוש שנים נפתח לאחדות מהן פתח לחיים חדשים. 12 נשים אמיצות בנות 18-54 שהופנו על ידי מרכזי שיקום בתל אביב הגיעו לקורס שיווק האופנה הראשון שנערך במכללה — בית ספר חברתי למען נשים חוזרות למעגל עבודה שהקימו איריס לוי שטרן וטל גרנות, שמטרתו לסייע לנשים שורדות זנות להשתלב חזרה במעגל התעסוקה.

איריס, כבר יש קורסים כאלה של משרד העבודה.

"לצערי הם אינם מותאמים לטיפול בנשים הללו שחייבות יחס מיוחד וחוויה מתקנת לחייהן."

x x x

אז עדיין אין מבנה, או מורים קבועים, ואין גם קורסים שברור שיילמדו או מערכת שעות, אבל יש רעיון וקצת ניסיון ולמרבה הצער גם המון מועמדות. יותר מדי מועמדות למען האמת, עם פחות מדי אופציות להימלט על נפשן מחייהן הנוכחיים לחיים טובים יותר.

אחרי שנים של ניסיון בעבודה עם נפגעות תקיפה מינית, הגיעו שטרן לוי (63) וגרנות (36) למסקנה כי מה שחסר לנשים החפצות לצאת מעולם הזנות, הוא הכשרה בתעסוקה הולמת ומכבדת שתעניק להן את הכוח והמוטיבציה לא לשוב לעולם ממנו הגיעו.

וקורס בשיווק אופנה נותן את זה?

"אני מאמינה שכן", אומרת גרנות, "אנחנו מחפשות משהו שייתן להן הרגשה שהן שוות לכל אחת אחרת. זה היה הקורס הראשון. כרגע אנו עומדות לפתוח קורס של בניית אתרים ומקוות שבמשך הזמן זה ילך ויתפתח."

הבחירה בקורס שיווק אופנה אינו מקרי מסתבר. "לפני כמה שנים אחרי צפייה משותפת בסדרת הטלוויזיה 'בלו נטלי', העוסקת בסחר בנשים", מספרת גרנות, "אורי רייז - בן הזוג שלי, סיפר שהוא מעוניין לשלב פרויקט חברתי בעסקי האופנה שלו (רייז הקים את "911 אופנה" המפעילה את רשת חנויות "סטורי"). (חשבתי שזה רעיון נהדר ומיד פניתי לבן אדם הכי מתאים מבחינתי."

את שטרן לוי מכירה גרנות ממרכז הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בתל אביב, שם עבדה בעשרים השנים האחרונות, בתחילה כמתנדבת ואחר כך במשרה מלאה. כשטל פנתה אליי חשבת שזה רעיון נפלא ושמשהו כזה אכן חסר בתוך כל ניסיונות השיקום", אומרת שטרן לוי, "העניין היה לגבש את הרעיון כולו. כלומר, לא רק לספק אפשרויות תעסוקה, אלא לתת חבילה שלמה שקשורה לזה כמיומנויות עבודה בסיסיות, כמו חשיבות הגעה בזמן, תרגול ראינות עבודה ועוד, אז כתבנו יחד קורס שקראנו לו 'מיומנויות עבודה ומכירות בתחום האופנה'."

מי היו המורים?

"זה היה מדהים ויפה מאין כמוהו", אומרת גרנות. "כולם היו מתנדבים מהחברה של בן זוגי והכשרנו אותם לעבודה עם נשים מעולם הזנות. זה היה גם בתיאוריה וגם לקחנו אותם לביקור בדירת החירום של ארגון סלעית בתחנה המרכזית הישנה, המקום הכי קשה שראית מימי חיך."

ואיך בחרתם מי ילמד מה?

גרנות: "כל אחד ואחת לפי המקצוע שלו. רואת החשבון לדוגמא לימדה אותן לקרוא תלוש משכורת והסבירה על זכויות עובדים. הקניין של חברה בפריז לימד אותן מושגים וסגנונות באופנה ואחראית כוח אדם לימדה אותן כמובן כיצד לגשת לראיון עבודה."

ומהיכן הגיעו הסטודנטיות?

"הסתובבנו בין ההוסטלים השונים והצגנו את הרעיון שלנו לפני המדריכות וגם לפני המועמדות הפוטנציאליות."

"הן מנסות לפרוץ דרך מהגהינום" (צילום: shutterstock)

x x x

למכללה שלהן אין תנאי קבלה "אבל צריך רצון", מדגישה שטרן לוי. "תזכור שרובן מעולם לא השתתפו בלימודים או שהיה להן מקום עבודה מסודר לפני כן. כל החוויה הזו הייתה חדשה עבורן."

זה אומר לקום בבוקר, לא להשתמש בטלפונים הסלולאריים שלהן, לא לדבר, אבל ההתנסות הייתה חווייתית עבורן."

מה למשל?

"דברים שלנו נראים ברורים מאליו, כמו השתתפות בסבב הפמיניסטי - מעגל חווייתי שלדעתי בפעם הראשונה בחייהן, נתן להן אפשרות להגיד מה שעל ליבן באופן שווה לכל אחד אחר. חלק מהשתתפות בקורס זה לחוות את החוויות החדשות הללו, לערער על הפטריאכליות של המין הגברי, אז לראשונה אולי בחייהן הן יושבות במעגל שיחה עם גבר שלא שולט עליהן ושאינן ביניהן יחסי כוח."

ואיך זה היה?

"בהתחלה מוזר, כי הנשים הללו מתקשרות עם גברים כל חייהן בצורה אחת בלבד. אבל זה עניין של תרגול. הן הרי רגילות לטובב גברים ופעם ראשונה שהן פוגשות אולי גבר שלא רוצה מהן משהו."

מה עם אבא שלהן?

"לצערי ידוע שהרבה מאלו שהלכו לזנות הן נפגעות תקיפות מיניות משפחתיות. היו שם נשים שחזרו הביתה לבעלים ולילדים שלהן שלא יודעים כלל שהן עוסקות בזנות. היו מי שחזרו מיד לרחוב, רובן שבו למרכזי השיקום. המעברים אינם חדים. זה לא שאת אומרת שאת מסיימת עם הזנות וזה מצליח. זה דבר קשה מאין כמוהו, רובן ככולן מכורות לסמים."

זה נורא.

"הסיפורים מאוד קשים. אחת המשתתפות בקורס הראשון שלנו הייתה אישה בת 26 שהייתה כלואה בדירה במרכז תל אביב במשך 14 שנה", מספרת גרנות, "לקוח טוב לב היה זה ששחרר אותה."

לקוח טוב לב? זה לא קצת אוקסימורון.

"זה הרבה אוקסימורון."

חוויה קשה.

"ברור. אבל הם הגיעו למכללה והייתה ביניהן כימיה מצוינת, ואפילו צחוקים ברגע שהכירו אחת את השנייה", אומרת שטרן לוי, "ובשלב מסוים גם עם המורים שלהן. הייתה חוויה עצומה עבורן למשל לעשות קולאז' משותף. פתאום כולן באותו מצב, יש להן זכות דיבור, יש להן ביטוי ויש להן משמעות. זה דבר עצום שלפתע יש משהו שבו הן יותר טובות מאחרים, גם הגברים אני מתכוונת, וזה באמת הישג יוצא דופן עבורן."

כולן הקפידו להגיע? יש דף נוכחות?

"לא ברמה הזו. אנו בודקות כמובן אם מישהי לא מגיעה. יש גם דמי השתתפות מינימליים כדי ליצור סוג של מחויבות מצדן וכדי להראות רצינות."

וזה לא קשה לך שהן חוזרות לעבוד בזנות אחרי כל מה שעשית למענן?

"קודם כל לא עשיתי למענן", אומרת שטרן לוי, "הן עושות את זה עבור עצמן. חוץ מזה אני לא העניין כאן. הן מנסות לפרוץ דרך מהגהינום. אז הן מתחילות בקטן. זה בלתי אפשרי אחרי שנים של דיכוי. מה שחשוב לי זה שלפחות נתתי לאישה הזדמנות לפתוח בחיים חדשים."

x x x

לעומת עשרות ומאות נשים, חלקן מתנדבות וחלקן נפגעות במרכז לתקיפה מינית בתל אביב, שמוכנות לספר בשבחה של איריס שטרן לוי ועל עבודתה ומסירותה רבת השנים לעניין הפמיניסטי בפרט והנשי בכלל, היא לעומת זאת - לא מוכנה לדבר על עצמה כלל. "מי אני ומה אני, לא קשור

בכלל למה שאני עושה", היא מסבירה", ומה שאני עושה זה מה שחשוב, ועל זה אני מוכנה לדבר כמה שאצטרך."

ובכל זאת היא מגלה כי היא ילידת אוסטרליה שעשתה עלייה בגיל 18 והביאה לעולם שני ילדים. "אבל זה לא חשוב", היא ממחרת להודיע, "מה שחשוב הוא שאני פמיניסטית ופעילת שטח, ועבדתי 20 שנה במרכז לנפגעות תקיפה מינית בתל אביב וכיום מלבד עבודתי במכללה אני מנחת קבוצות למגדר גברי להומואים, ובקבוצות להעלאת התודעה הפמיניסטית ובקבוצות יצירה לגברים הומואים וגם לקבוצות נשים, ובנוסף אני חברה גם בוועד המנהל של קואליציית נשים לשלום..."

ואיך קשור הכיבוש לפמיניזם?

"בעיניי הכיבוש בשטחים והדיכוי הפלסטיני הוא בדיוק כמו הדיכוי הגברי כלפי הנשים. כל פמיניסטית לא יכולה לשבת בבית במנוחה וליהנות מהקפה שלה כשהיא יודעת שיש דיכוי. נשים אמורות להיות רגישות לכך יותר מגברים."

את המודעות הפמיניסטית שלה היא מספרת שגילתה בגיל 18 כאשר קיבלה במתנה את הקלאסיקה הפמיניסטית: "המין השני" של סימון דה בובואר. אבל השינוי

האמיתי בחייה, זה שגרם לה להפסיק לעסוק בכל מה שעשתה לפני כן ובמיוחד הציור - אהבתה הגדולה, התרחש בתחילת שנות התשעים כאשר החלו להגיע החדשות על הזוועות שהתחוללו במלחמת בוסניה הרצגובינה. "פתאום שמעתי סיפורים אימים", היא אומרת, "על אונס אכזרי של נשים בידי חיילים, אבל מה ששבר אותי היו הגילויים על כך שהן נאנסו שוב על ידי בעליהן כאשר אלה שבו הביתה וחיפשו פורקן. זה גמר אותי."

מה עשית?

"הפסקתי לצייר. פתאום לצייר השתקפות של כוס מים כשאור השמש נוחת עליה, נראה כמו הדבר הכי מיותר בעולם. ואז חיפשתי מקום שבו אוכל להביא תועלת וכך הגעתי לראשונה למרכז הסיוע לנפגעות תקיפה מינית בתל אביב."

וזו לא עבודה נורא שוחקת?

"ההיפך. זו עבודה שמעניקה עוצמה גדולה. נשים שלא מוכנות יותר לשתוק, שאומרות: לא עוד. את חייבת המון כוח כדי לעזור להן, כי בדיוק כמו במכללה הן מרגישות אחרי כל העינוי שעברו שהן לא שוות ואת חייבת להחזיר להן את האמון שלהן בעצמן ולהזכיר להן שהן נשים ראויות בהחלט ושוות בהחלט. זה לא פשוט, וזה מאוד איטי אבל זה חייב להיעשות."

ואיך אפשר למנוע את זה?

"הכול מתחיל מחינוך. חייבים להעלות את הנושא למודעות. ביריד שערךנו בסוף השבוע האחרון לגיוס כספים למכללה, הגיעה משפחה שפגשה חברים שלא ראו זמן רב ובעוד שהחברים נתנו לילד מחמאות עד כמה הוא חמוד, לילדה החמיאו על השמלה שלה."

וזה לא טוב?

"ממש לא. הילדה היא לא השמלה שלה. היא שווה הרבה יותר מזה."

והערת להם?

"ברור. זה חלק מהמאבק."

ומה הם אמרו?

"חייכו ואמרו שאני צודקת וחייבים לעמוד יותר על המשמר בנושא הזה."

טל גרנות, נשואה ואם לשלוש בנות צעירות, הצטרפה לשטרן לוי במלחמה הזו כבר לפני שנים, כאשר החלה להתנדב במרכז לנפגעות תקיפה מינית בתל אביב". לדעתי זה הפך אותי לאימא טובה יותר", היא אומרת, "וגם לבן אדם טוב יותר. זה מלמד אותך מידה של צניעות, כי כל אחת מאיתנו יכולה הרי להגיע למצב של הנשים שמגיעות למכללה. זו הקצנה של כל משבר שכל אישה עוברת בחייה. אצלן זה פשוט קיצוני יותר כי לא הייתה להן את התמיכה שיש לברות המזל כמוני ולשמחתי גם לבנות שלי."

הבנות שלך יודעות מה את עושה?

"הן יודעות שאני עובדת עם נשים שזקוקות לעזרה. הן בנות עשר, שבע ושלוש, ובינתיים עם הגדולות ניהלתי שיחה על מושגי יסוד בפמיניזם. לעולם זה לא מוקדם מדי לדעת שסטיגמות לגבי נשים וגברים הן מושג שלילי וממש לא אמת מוחלטת."

התודעה הפמיניסטית שלה עזמה התגבשה בגיל עשר כאשר צפתה לראשונה לבדה בסרט הסיני הנפלא והמטלטל: "הפנסים האדומים". "אז בגיל עשר גם אם את לא מבינה בדיוק מה זה פמיניזם", היא נזכרת, "את בהחלט מבינה שמהו לא בסדר ביחס לנשים בעולם הזה."

זה לא מתסכל כל המאבקים האלה? הרי זה כמו להילחם בתחנות רוח?

"בהחלט קשה להיות פמיניסטית מודעת. יש הרי כל כך הרבה דברים להתמרמר עליהם. במיוחד על העולם שנותן לנו סיבות להיות ממורמרות. אבל יש לי תמיד את איריס לצדי להחזיר אותי לקרקע. זה כבוד עצום לעבוד לצידה."

× × ×

מאות אנשים ביקרו בסוף השבוע שעבר ביריד "עושות סדר" במתחם התחנה שהכנסותיו נועדו להמשיך עבודתה של המכללה. זמרות, זמרים, שחקניות ושחקנים, שפים, מעצבות ומעצבים ועוד הרבה סלבס, תרמו בגדים מהארון האישי שלהן למען האירוע. "מה שחשוב לצד הכסף שנכנס מהמכירות ומיועד לפתיחת הקורס הבא, הוא הגדלת המודעות לנושא הזנות", אומרת גרנות, "להעביר מסר חברתי, לתת פנים לתופעה של הזנות, לא להתעלם ממנה, להבין כמה היא גדולה וכיצד היא נגרמת, ואולי נצליח בתוך כך להוציא עוד נשים ממעגל הזנות."

בשני הקורסים שערכתם, כולן סיימו?

"לצערנו לא. אולי חצי. אבל אמרנו לך. זו הכוונה, זה הרצון, זה הביטוי של לצאת ולהגיד 'אני רוצה לגמור עם זה'. מבחינתנו מספיק בשלב הראשון שנגרום להן לצאת מהעולם הנורא הזה שבו הן חיות. אבל חשוב לזכור שיש נשים שסיימו את הקורסים, עובדות כיום בחנויות אופנה ומאושרות", אומרת גרנות.

מתי נפתח הקורס הבא?

"אחרי פסח יתקיים במכללה הקורס לבניית אתרים, זה מה שמעניין אותן ללמוד. הן מחפשות יכולת ביטוי ויש את זה בעבודה על מחשבים, בדיוק כמו באופנה. כל מה שהן רוצות זה שישמעו אותן."

• פרטי בנק לתרומות: בנק הפועלים סניף 681 מספר חשבון 595604.